

daar lagen.¹ Op eerste Kerstdag moest een andere gevangene die op bed was blijven liggen, zich spiernaakt uitkleden, buiten in de sneeuw knielen en daar roepen 'Kerstkindje, kom!'²

Let men op de cijfers: op achthonderd gevangenen in een maand of vier bijna driehonderd doden, dan mag geconstateerd worden dat het, wat de Nederlanders betrof, in Heerte even onmenselijk toeging als, in '42, in de 'officiële' concentratiekampen.

De tewerkstelling van het tuchthuis Siegburg uit was minder zwaar. Er zijn eind oktober '42 ruim vijfhonderd gevangenen uit Ommen naar Siegburg getransporteerd en op hen volgden tot medio april nog ca. tweehonderdzeventig. Die gevangenen zijn over verschillende fabrieken verdeeld en werden daar dan in gesloten kampen ondergebracht. Onder hen waren velen die eerst in Heerte dwangarbeid hadden moeten verrichten en van de een-en-twintig gevangenen uit de Siegburg-groep die gestorven zijn, moeten wij vermoedelijk wel de meesten als slachtoffers van Heerte beschouwen. Schricke heeft pas in de lente van '43 besloten, alle gevangenen van de Nederlandse justitie terug te halen, maar het werd begin november voor de laatsten zich inderdaad weer in Nederland bevonden. Van de bijna zevenhonderdtachtig gevangenen die successievelijk naar Siegburg overgebracht zijn, zijn negentien ontvlucht en van die negentien heeft men zes niet kunnen opsporen.

★

De gegevens over Ommens 'derde periode' (na mei '43 dus) zijn schaars. De 'stationaire' bevolking van het kamp bestond in die tijd hoofdzakelijk uit 'asocialen' - de ontduikers van de arbeidsinzet die men Ommen binnenvoerde (slachtoffers dus van het *Kontrollkommando*), werden van de 'asocialen' gescheiden gehouden en in de regel spoedig naar de *Arbeitsämter* in Duitsland doorgezonden. De 'asocialen' hadden bij de ontduikers van de arbeidsinzet een slechte naam. 'Uit het feit dat er', aldus een dier ontduikers,

¹ BG-Amsterdam: p.v. zitting inz. S. de Boer (12 maart 1948), p. 9 (getuige G. Knoop) (Doc I-137, a-4). ² A.v. (getuige A. S. Klapper).